

Kyrka, teologi, prästkall/

Söderblom, Nathan,

73 J Br.

National Library
of Sweden

Teol
Prakt.
(68r)
o

Nathan Söderblom

Axel Lutteman

KYRKA TEOLOGI
PRÄSTKALL

STOCKHOLM

Svenska Kyrkans Diakonistyrelses

Bokförlag

Kungl. biblioteket

0 0000 000134381

KYRKA TEOLOGI
PRÄSTKALL

av

Nathan Söderblom och Axel Lutteman

STOCKHOLM

SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES
BOKFÖRLAG

KYRKA TEOLOGI
PRÄSTKALL

22

Någon Skrifvelse om And. Lästäm.

STOCKHOLM

STOCKHOLM 1924

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

241306

FÖRORD.

Ärkebiskop Söderbloms ord »Till dem som studera teologi» utgöra det tal, varmed han den 24 september 1901 hälsade de teologie studerande vid Uppsala universitet, sedan han hållit den föreläsning över »Den allmänna religionshistorien och den kyrkliga teologien», med vilken han tillträdde professuren i teologiska prenotioner och teologisk encyklopedi. Talet har senast varit tryckt i hans på P. A. Norstedt & Söners förlag år 1916 utkomna arbete »Svenska kyrkans kropp och själ» och utgives här ånyo med författarens och förlagets tillstånd.

Axel Luttemans uppsats »Om kyrkan och prästkallet» ingick i den tredje och sista av de samlingar av diskussionsinlägg och uttalanden från skilda håll, som under titeln »Det andliga nutidsläget och kyrkan» åren 1918—1919 utkommo å Svenska Andelsförlaget, och utgives nu åter, i oförändrat skick, med tillstånd av förlaget och den hädankallade författarens maka.

Det ligger aderton år mellan de båda skrifterna, av vilka den sista redan är fem år gammal. Men de ha icke mist något i aktualitet utan snarare i vissa avseenden vunnit och göras därför på detta sätt tillsammans ånyo tillgängliga. Den auktoritet, de kunna hava, ligger i deras innehåll, och vädjar på evangeliskt fritt vis till varje läsares beprövande efter bästa förstånd och samvete. Men bakom orden står

dels en redan över mer än trenne årtionden fortskridande livsgärning i religionsvetenskapens och kyrkans tjänst, utförd på de mest krävande poster, dels ett avslutat livsverk av en, som i tacksamheten att få vara präst i svenska kyrkan i denna tid gav sig själv och sina rika gåvor åt evangelii tjänst bland människorna med en sådan oömhhet om själens och kroppens krafter, att de ej stodo bi till nådda fyrtio år, och om vilken just vår kyrkas ärkebiskop vid båren kunde säga: »Kristi kyrka och församling i vårt land har ingen hängivnare och offervilligare tjänare.»

Dessa sidor synas ha särskilt ärende till unga svenska män, som stå ovissa och tvekande inför det svåraste och skönaste av alla kall eller pressas av de andliga trångmål, som studierna för kallet understundom medföra, liksom till alla kyrkans vänner och främst till hennes tjänare i denna tid, de obeprövat, ungdomligt hängivna och de förtröstansfulla beprövade såväl som de osäkra, sviktande eller misströtande.

Till de båda förlag, genom vilkas ädelmodiga tillmötesgående de båda skrifterna på detta sätt nu kunna få tillsammans utgå till en vidgad läsekrets, uttalas härmed ett varmt tack.

Stockholm i april 1924.

Bengt Jonzon.

Förste sekreterare hos Svenska Kyrkans Diakonistyrelse.

Om kyrkan och prästkallet.

Av *Axel Lutteman.*

Det mest glädjande i diskussionen om »det andliga nutidsläget och kyrkan» är att de flesta, som uppträda i den, så oförbehållsamt släppa till sig själva: man bekänner, vittnar och predikar, var och en på sitt sätt och från sina synpunkter.

Då så många av vittnesbörden även innehålla temperamentsfulla och färgstarka personliga värdeomdömen om vår svenska kyrka och hennes prästers ställning, så kan det kanske — så har jag tänkt mig — vara av ett visst värde, om i den vittgripande debatten som ett ferment kastas in också en bekännelse om hur en präst ser på denna kyrka och sin tjänst inom henne.

Jag skulle därvid vilja få mitt inlägg så format, att det både bleve alltigenom personligt och samtidigt ett något så när typiskt uttryck för den grundsyn, som i det stora hela torde vara gemensam för alla de präster i vår kyrka, som räkna det som sitt livs rikedom, att de blivit präster.

Jag önskade, att jag med ord, som man kunde känna äkta nog för att vilja lyssna till dem, kunde nå alla dem som i vår kyrka se blott en snart fallfärdig statsinstitution och i hennes präster legotjänare, som med förslavade sinnen eller sjuka samveten av slöhet eller tarvliga brödintressen klamra sig fast vid sin tjänst hos denna döende makt.

Jag önskade jag kunde till dem förmedla åtminstone ett intryck av hur vi känna det, då vi i denna kyrka se en av oförgängligt liv genomströmmad Gudsskapelse, ett levande samfund, som har en underbar framtid likaväl som en mäktig historia, ett samfund med så höga mål, att det för en man måste stå som en helig förmån, att hans liv länkats så att han får ge detta samfund sitt livsarbete.

Det är icke svårt att ana, att redan dessa inledande ord ha varit mer än nog för att hos en stor del av denna boks¹ läsare väcka ovilja mot detta inlägg. Den talrika församlingen på domaresätena menar sig ha rätt att kräva, att om en präst över huvud skall uppträda i tänkande nutidsmänskors diskussion i dessa stycken, så bör han åtminstone först ha tagit av sig kaftanen och »klätt om sig», och inte komma »som präst». Är han så villig att riktigt kraftigt och utförligt gå igenom alla kyrkans fel och brister, så kan han ju sedan i några slutord få peka på, att det väl också finns ett och annat av värde i det gamla förfallna huset, som även kan motivera att man står kvar i dess tjänst.

Men att komma med sådana ord, som här redan skett, om kyrkan och med kyrkan synbarligen mena »den lutherska kyrkan i vårt land» — »den svenska statskyrkan?!» — och tala på detta sätt om prästens kall och tydligen mena »våra dagars statskyrkopräst», det stöter ju på en förstockelse och ett övermod, som måste mana fram varje förnuftig människas ovilja!

Nåväl, vi rädas mångfaldiga gånger mindre oviljan än vi avsky den nedlåtande medömkan eller den svala välvilja, som vinnes genom att tala blott vad en rådande opinion anser tillåtligt.

Men för övrigt våga vi kalla det en felaktig slutsats att tala om förstockelse, därför att vi mitt i denna ström av

¹ »Det andliga nutidsläget och kyrkan» III. Se förordet.

invändningar, anklagelser och domsrop mot kyrkan högt vilja bekänna vad denna kyrka är för oss. Tror väl någon, att en präst, som älskar kyrkan, tror på hennes gudomliga kallelse och därmed på hennes oerhörda ansvar och som ingenting hellre vill än att kyrkan skall få vara tidens människor till högsta gagn, verkligen kan undgå att smärtrivas i sitt inre av alla dessa betyganden om att kyrkan icke fått ge människorna något? Tror man, att en präst, som ingenting högre vill än att kyrkan skall kunna fylla sin uppgift, kan lyssna till alla dessa krav på djupgående förändringar i kyrkans liv utan att kastas in i allvarlig prövning av dem? Tror man, att han först genom denna diskussion vaknat upp för kyrkans synder eller att han kan lyssna till dem utan att känna dessa synder pressa sin egen själ som delaktig i dem?

Nej, när här icke lägges fram en syndabekännelse utan i stället en positiv beaktelse om kyrkans, just vår svenska kyrkas, höghet, så vägra vi någon rätten att kalla det förstockelse. Vi ville söka få dem, som vilja förstå, att åtminstone ana, vad det är i denna kyrka, som binder oss vid henne med olösliga band. Vi ville söka blotta vad som för oss är hennes väsensdjup bakom tillfälligheterna och som tvingar oss att fritt och hänfört vittna om hennes härlighet.

Är icke ett sådant försök nyttigt? Kan väl hela denna diskussion göra det gagn, som ju åsyftas med den, — om den grundsyn på kyrkan, som omfattas av de flesta av hennes arbetare, förblir så okänd som den efter allt att döma är?

Och måste ett sådant försök nödvändigtvis väcka ovilja? Man kunde ju dock kanske reflektera på att skänka vår iver samma sympati, som man ej förmenar den ryske popens, den romerske konvertitens och den norske tungomålstalarens ansträngningar. Åtminstone om vi bli lika dristiga som de? Det kunna vi kanske lova att så småningom bli.

* * *

Ej heller räkne man det för övermod, att vi säga så som vi gjorde om prästens kall. Vi tala ju om *prästens kall*, icke om någon dess bärares förtjänst eller värdighet. Vål kan den, som känner till hur det nu arbetas på så många håll inom vår kyrka (och den, som skriver detta, vet något därom) känna en rättmätig harm över det summariska föraktet för vad prästerna uträtta under mången gång nästan övermänskliga svårigheter. Är det någon diktare, som i sin litterära storsomgivning förgäves letar efter stoff till en dikt om hjältemodig seghet och uppoffring under hårda yttre förhållanden och ringa uppmuntran, så kunde han nog finna sådant, om han sökte lära känna åtskilliga av våra obygdspjästers liv. Det vore inte heller svårt att berätta mer än en nog så gripande historia från en och annan sådan där liten kyrka och församlingen omkring henne, som vi då och då se skymta från järnvägskupén, en historia om en präst, som kom ut full av iver och hänförd arbetshåg och planer och drömmar om sin prästgärning och som möttes med spionerande misstänksamhet, med ältande om kyrkans synder i det förgångna, med isande likgiltighet för sina varmaste ord, men som ändå, motad av tröghet, kringvärvd av partisinne, ensam och oförstådd i sina bästa avsikter, håller ut, arbetar, offerar sin tid och sina krafter i tro på att det skall gå till sist, det skall gå. Du, som inte försökt något sådant, släpp stenen, du tänkte kasta mot »prästerna»! Du vet inte, var den kunde träffa! Kanske en redan sårad, som knappast tål mera.

Dock, det var icke min mening att skifta hugg på den arena, där det kämpas om rättvisan av de domar, som fällas över vår kyrkas präster, och där söka avtvinga någon det erkännande för ärlig möda, som så ofta nekas just prästen. Och jag vill bort därifrån igen. Ty se vi präster in i helgden av det höga ämbete, som blivit oss ombetrott, så

falla självförsvarets vapen oss ur händerna. Man kommer då in i en allvarets rymd, där även de starkaste domsord från andra blott förnimmas som ekon av anklagelser, som ropa i det egna bröstet, och där de många domssägarnas kanske subjektivt oberättigade ord få ett objektivt berättigande, som lägger ens mun i stoftet.

Prästens liv, om han helt vill något med sin gärning, är rikt på smärta, och ingen, som rådes eldens och blodets färg över sina så snart förrunna jordeår, bör välja det livet. Den djupaste smärtan däri är ej den av andra lättast igenkända: att mötas av den självtillräckliga bildningens ironiska överseende eller halva misstro: kan en präst vara en ärlig karl? — ehuru jag minns, hur två bortgångna vänner, som man med Emilia Fogelklous beteckning skulle kunna kalla sockenhelgon, fastän de voro präster och icke hantverkare, Harald Örtensblad och Wilhelm Ahlgren, marterades av detta. Ej heller är det den av prästen själv så ofta kända: den bittert ringa frukten av årslånga ansträngningar, när han ömsom i trötthet, ömsom i vända frågor: Herre, vem tror vår predikan? Nej, den djupaste smärtan i prästens liv är insikten om klyftan mellan ideal och verklighet i den egna livsgärningen, för prästen så mycket starkare känd än för andra, eftersom idealet för honom blivit nära och oskiljaktigt sammanbundet med det verkliga livet genom en helig vigningsakt.

Med detta sammanhänger att prästen icke kan byta om kall, som andra göra, om ett slags arbete synes dem för krävande. Naturligtvis kan han det efter mänsklig lag. Det finns ju just nu folk i vårt land, som t. o. m. umgås med planer på att söka få stiftad en lag, som säger att prästerna *skola* inom en viss tid »byta yrke». Det betyder ingenting i den här saken, om man stiftar en sådan lag eller ej. Naturligtvis kunde det bli svårt nog, om man med olika medel

ville göra allvar av att »ta bort» prästerna, och visst komme ett sådant läge att bli många präster till frestelse. Men det nuvarande svenska prästerskapet skulle för visso i stort sett bestå i det provet. Ty prästen är präst, sedan han därtill blivit invigd; han är präst dag för dag och för hela sitt liv — inför sitt eget medvetande, vilket för honom betyder mer än mänsklig lag och andras åsikter. Hur stor evangelisk frihet de nuvarande prästlöftena än innebära ifråga om läroföreläsningen; ifrån att var dag, som Gud giver honom, vara präst, giva de dock ingen befrielse åt den som en gång inför Gud och hans församling fått sig prästämbetet antvordat att förvalta det, Gud till ära och själar till salighet.

Det är kanske detta, att det livsomsöppnande uppdragets krav ständigt följer prästen som skuggan vandraren, som gör att han predikar både sämre och bättre än lekmannen. Sämre, ty därigenom kommer han att sakna detta barnafrej-diga mod att vittna om sig själv och sina erfarenheter av vad Gud gjort och gör i det egna livet, som utmärker den verkliga lekmannapredikanten. Och ehuru sådana »självvittnesbörd» ha sina stora faror med sig för den som avgiver dem, så utöva de på många människor en smittande kraft och hjälpa dem att fatta det andliga livet som en verklighet. Men också bättre, ty prästens känsla av kallets krav driver honom på ett särskilt sätt på djupet, ned till de paulinska, augustinska tonerna. De största väckelsepredikanterna, finner man ej bland prästerna, men kanske de djupaste evangelieförkunnarna: män som, drivna av det egna prästerliga hjärtats förkrosselse, till sin egen tröst gripa efter en nåd, så överväldigande rik, att den räcker också för tjänaren med det höga uppdraget och det stora ansvaret.

* * *

Dock, känslan av den egna ovärdigheten och otillräckligheten kan hos prästen icke förtaga känslan av hans ämbetes höghet. Tvärtom förstärka dessa två förnimmelser varandra ömsesidigt. Det vittnar därför icke, som man understundom menar, om ödmjukhet hos en präst, att han tänker ringa om sitt ämbete, eller, som man också på sina håll tycks föreställa sig, om högmod, att han sätter sitt kall mycket högt. Snarare gäller på båda punkterna det rakt motsatta.

Det finns i människornas värld, sådan vi hava den framför oss, *intet rikare kall än prästens*. Naturligtvis är det sant att ofantligt många enskilda människor i andra kallelser gestalta sitt liv rikare än enskilda män inom detta kall. Men vi tala icke därom. Vi tala om kallet som sådant.

Är då icke varje kallelse lika rik? Nej, varje kallelse är i sig själv lika hög, men icke lika rik.

Den evangeliska läran om kallelsen kom som en befrielse för ängslade sinnen, som sporde med vilka extragärningar de väl skulle kunna tjäna Gud. Men denna lära har mången gång pressats så att den blivit en karikatyr av vad den ursprungligen var. Först och främst har den i sin förvrängda form blivit en boja för många, som hindrat deras mänskliga rörlighet. »Jag gör alltid min plikt, men blott inom mitt distrikt.» Det blir något hårt och stelt över dessa demonstrativt kallelsetrogna människor, vilka så helt äro upptagna av att på utsatt tid hinna från Jeriko till Jerusalem och där omedelbart kunna taga itu med vad som hör till deras upplinjerade kallelse, att de ej ha tid att under vägen göra något »vid sidan av sin kallelse».

Men vidare är det också en förvrängning av läran om kallelsen, när man gått ända till förnekande av den särskilda rikedomen i vissa kall. När Luther sade att pigan, som sopar golvet, gör en Gudi lika behaglig gärning som

biskopen eller prästen, som tjänar vid altaret, så ville han därmed skapa rätt för varje kristen att stå direkt i Guds ansiktets fulla ljus. Han ville förmå envar att tänka högt om sin kallelse ur *religiös* synpunkt. Men det var icke hans mening att pigan — och hennes husbondefolk — skulle börja förneka att det är en rikare och större gärning än andra, ur *livsinnehållets* synpunkt, att i direkt kallelsetjänst i församlingen tjäna i ordet och vid altaret och i själavården.

Varken världen eller människolivet är anlagt efter allt-siglika-principen. Det finns höga berg och det finns små kullar, det finns snillen och det finns vanliga begåvningar. Så finns det också växlande grader i kallelsernas rikedom och rikast bland dem alla är prästämbetet. Däri ligger ingen orättvisa, ty Gud kallar genom sin försynsledning vem han vill att ingå i detta ämbete, och den han därtill kallar har intet att berömma sig av, men måste hava detta kallet med bävan och betala dess för andra okända glädje med för andra okända lidanden, dess söndagshimmel med ett lördagshelvete, dess umgängelse med det högheliga till andras hjälp med förfärande risker för sig själv.

Rikedomen i prästens kall kan belysas på många olika sätt. Man kan tänka på att prästen på ett omedelbart sätt har med människor, med levande själar att göra. I de flesta andra kall är det mestadels förhållanden, ting, organisationer, siffror, som man handskas med.

Den, vilkens kall här närmast kunde jämföras med prästens är den moderne läkarens, särskilt nervläkarens. Det är ju faktiskt så att för många sönderslitna människor i våra dagar har läkaren kommit att intaga den plats som prästen hade för deras likalidande i gångna tider. Det är nog många gånger ungefär samma livstragik som framlägges, samma själskval som blottas av den ena människan i lä-

karens, av den andra i prästens rum. I somliga fall är läkarens hjälp bäst på sin plats, i andra prästens. Det finns nog fall, då en präst sagt till en lidande: »gå till en nervläkare!» Om någonsin en läkare sagt: »gå till en präst!» vet jag icke, tror det knappast, ty så långt har kanske den jämförelsevis unga nervläkekonsten icke kommit *ännu*, att den insett vilken läkekraft för sönderslitna sinnen kan strömma ur den objektiva förkunnelsen om Guds kärlek, om denna sker av en meddelare, som själv är fylld av subjektiv visshet.

Det djupast mänskliga kommer fram hos en människa först när hon ser sig själv ur den religiösa betraktelsens synpunkt. All i ordets sanna mening *mänsklig* gemenskap förutsätter därför till sist *religiös* gemenskap. Verkligt personlig beröring med varandra vinna icke två människor, förrän de båda träda över tröskeln till den värld, där de tillsammans förnimma Den Osynliges närvaro. Därför får den moderne nervläkaren, åtminstone så länge för honom själslivets yttringar blott äro resultat och reflexer av en inomkroppslig process, icke att göra med människan i människan så som prästen får det. Den ene sysslar med ett nervsystem, den andre upplever ett stycke historia med en människosjäl.

Det andra kallet som kunde dragas i jämförelse vore diktarekallet. I två avseenden kan jämförelse göras. Först och främst i fråga om det behandlade innehållet. Prästen föres, ja, tvingas till beröring med och bjudes ösa ur ett innehåll, så rikt att diktningen ytterst sällan omspannar det i hela dess vidd. Detta innehåll famnar mänsklighet och historia, folk och individer, det pejlar djupet i tillvarons hemlighetsfulla motsättningar mellan natur och ande, mellan ont och gott, det tränger ned i lidandets gåta, sorgens skym-

ning och dödens natt, det omfattar människohjärtanas ädlaste kamp och djärvaste förhoppningar, livsförsoning, frid och salighetsjubel, det stiger upp till den segervissa tron på det himmelskt-jordiska dramats innersta mening, till det strålande hoppet om en tillkommande värld med dess oförgängliga liv, då gåtorna skola vara lösta och allt mörker skingrat.

Men prästens kall kan jämnställas med diktarens även i fråga om själva gärningens form. Och i det stycket är prästens kall rikare. Ty diktaren möter dock blott i fantasien de människor, som hans arbete avser, medan prästen står i omedelbar och levande beröring med människorna, en beröring, där det i gärningens stund strömmar en ström från hjärta till hjärta, flyger en eld från själ till själ. Intet annat kall kan låta en man uppleva vad prästen kan ge rum för, när i vissa besökelsestunder den andliga verkligheten ter sig för honom och dem han talar till och betvingar dem alla med sin övermäktiga gripkraft, — och prästen står där som dess budbärare och, själv ett instrument i den Mäktiges hand, känner sig brukad att spela på människohjärtanas djupaste strängar. —

Det som gör prästens kall så övermåttan rikt är att det på ett alldeles särskilt sätt till hela sitt väsen är ett *tjänarekall*. Det är ju synnerligen karakteristiskt, att i alla de olika benämningarna på prästens kall ingår beteckningen tjänare: Kristi tjänare, Ordets tjänare, kyrkans tjänare.

* * *

En präst skyggar tillbaka för att kalla sig *Kristi tjänare* och gör det blott vid de heliga handlingar, där dessas ritual lägger uttrycket på hans läppar, och han uttalar det då med en ilning genom sitt hjärta. Det finns ju intet

högre namn på jorden på en mänsklig livsuppgift, det är förkrossande i sin storhet, det uppkallar, ja, utmanar all världens kritik i alla dess former, från den spefulla ironien till den flammande protesten, det framtvingar ständigt på nytt en sargande självdöm.

Och dock, trots allt detta, finns det ingen präst, som önskar det bort. Det måste få stå där som uppgift, som ideal, som eldande maning, ty vad bleve eljest prästens kall? Undervisare om religionen, yrkesvan ritförrättare, social reformarbetare! Det måste få stå där, icke som ett anspråk utåt, men som ett krav inåt, skrivet icke på utsidan av hans gärning, men ristat på insidan av hans hjärta.

Det måste också få stå där som ett löfte, en gåva, du *får* vara min tjänare på ett alldeles särskilt sätt! På ett alldeles särskilt sätt? Ja.

Att Kristus i en särskild mening kallade apostlarna sina tjänare och att dessa kände sig så, visar ju tydligt, att ett lärjungamedvetande, utan att detta förhållande strider mot evangeliets anda och Kristi ordning, kan rymma den vissheten: åt mig är anförtrott att på ett alldeles särskilt sätt vara Kristi tjänare! Och hur oerhört stort än avståndet måste göras mellan apostlaämbetet i urförsamlingen och prästämbetet i våra dagars kyrka, i denna visshet föreligger dock en gemensam punkt. Gör man allvar av tron på Guds försynsledning såväl av kyrkan som av de enskilda människoliven, så kan den, som enligt den i kyrkan gällande ordningen mottagit prästämbetet, icke annat än däri se en utkorelse till att på ett alldeles särskilt sätt vara tjänare åt Kristus.

Och rikedomerna häri är svår att beskriva! Man känner i vanliga fall heller intet behov av att försöka det, tvärtom! Men det beslut, som ligger bakom hela detta inlägg, må nu oförbehållsamt fullföljas.

Vissheten om denna särskilda tjänareutkörelse vidmakthåller en säregen innerlighet och närgående realitet i Herretanken. Man känner ett saligt tvång att åter och åter gå till Kristus, fly hän till honom: man är hans tjänare, får icke vara annat, kan icke vara annat, känner en i denna utkörelse grundad nödvändighet och rätt att anropa honom mitt i ovärdigheten, efter själviskhetens försummelse, trots nyblottade hinder i sitt eget väsen; han liksom måste taga sig an en, ty han är ju ens Herre, detta är ju meningen med ens liv, som, utan att detta band mellan honom och en själv hålles levande, blir tommare, meningslösare, lögnaktigare än varje annat människoliv. Men på samma gång ligger det i denna tanke en bärande kraft, som man tacksamt välsignar. Man har i den en hjälp, som icke är andra på samma sätt given, att övervinna frestelser, att icke glida ut i den stora förströddheten, denna förströddhet, som så lätt ödelägger så många människoliv med deras ädla krafter och gör dem innerst gudlösa. Man får på ett särskilt sätt rum i sitt liv för tillfredsställandet av människans djupaste behov: att i en akt av högsta frihet få ge sig själv hän i en allt krävande tjänst. Ja, detta är kanske själva hjärtpunkten i prästkallets lycka: detta kall hjälper en att känna sig som tillhörighet, som slav åt denne suveräne Herre, vilken en gång för alla begärt ens liv, och samtidigt i en upplevd livsparadox, som man förgäves söker tolka i ord, få erfara denna livegenskap, som den allra högsta frihet, som lösandet och utvecklingen av ens bästa krafter.

Denna visshet om att på ett särskilt sätt vara bestämd till Kristi tjänst är också det enda som i tunga tider och svåra stunder ger prästen mod att tråda fram bland människorna. Lyssnar man till den pågående diskussionen om tiden och kyrkan, så får man ett bestämt intryck av att det för de flesta lekmän är alldeles fördolt, hur svårt det i själva verket är att

predika inför våra dagars religiöst så differentierade församlingar. Stegen i predikstolstrappan kunna vara mycket tunga, ibland äro stegen upp de tyngsta, ibland stegen ned. När kyrkklockan ringer till gudstjänst, då *skall* prästen ha ett levande budskap att framföra, församlingen kräver det, han skall, oavsett hur han känner det, vilka genomgångar i sitt eget liv han just står i, vilken själens trötthet som än trycker honom. Han vrider sig kanske under bördan, han frågar sig: varför skall just jag nu tala till dessa människor, jag är just nu den minst värdige, den minst lämplige till det, jag ville gömma mig i hopen och tiga stilla och låta mitt hjärta storma ut eller min själ vila. Är det svårt att fatta, att han i sådana stunder måste ha den tanken: detta uppdrag är mig dock givet av Herren själv! Att det skänker en tröst och kraft, som intet annat kan ge, att hålla sig hårt och tränande nära denna visshet: jag som nu *måste* tala, jag *får* det ock, icke för vad jag själv är och har i denna stund, nej, trots detta, men för att denna tjänst är mig, just mig, anförtrodd.

* * *

Och denna tjänst är en tjänst som *Ordets tjänare*. Men detta ord är icke vilket ord som helst, det är *ordet om Guds heliga kärleksvilja i Kristus*, detta och ingenting annat.

Här är platsen att med största allvar få säga en sak: Det kan aldrig bli någon verklig förståelse mellan oss präster och de talesmän för det andliga nutidsläget, som nu från så att säga utomkyrkliga synpunkter undersöka kyrkans möjligheter att vara en andlig faktor i folkets liv, och till vilkas i och för sig så allvarliga ord vi nu lyssna, förrän dessa inse, att vi betrakta just *detta* bestämda budskaps förkunnande som det centrala i vår gärning. Vi äro Ordets *tjänare*, icke dess

herrar. Vi kunna icke skjuta det åt sidan, icke omforma det efter några mänskliga önskningsar.

Begär av oss att vi skola kläda detta budskap om Guds uppenbarelse och frälsande gärning i Kristus i tankeformer, som ej hindra dess väg till människohjärtana, och vi svara: detta krav är oundgängligen nödvändigt, och vi hava ock på strängaste allvar sedan länge strävat därmed. Tukta oss för att vår tunga är för stel, vårt språk för tungt, vår förmåga att gripa människorna, att anpassa våra ord efter deras behov är för liten och vi medge det. Gissla oss för att vi äro för orörliga, för litet brinnande, icke ha tillräckligt av kärlekens uppfinningsrikedom att nå människorna i denna tidens nöd med andlig tröst och hjälp, och vi skola ej kasta förebräelserna ifrån oss.

Men begär icke av oss att vi skola tala om Gud som visste vi icke, om han är personlig eller opersonlig, om han vill oss något eller icke, om han hör bön eller icke, eller om Kristus, som vore det oss dunkelt, om han är den fullkomliga Gudsuppenbararen, Frälsaren och Herren eller icke! Begär icke av oss att vi skola ställa något annat i centrum av vår förkunnelse än Jesus Kristus som levande Frälsarepersonlighet, att vi skola transponera honom till en vis lärare, bland vilkens sköna läror vi gallra ut till bevarande vad vi tycka, eller till en martyr, som vi flytta in i minnenas tempel, eller till en social reformator, vilkens majestätiska och flammande ord om själ, synd, förtappelse, frälsning, evigt liv vi behandla blott som färgrika arabesker på hans program för mänsklig jordelycka! Vi kunna det icke!

Vi kunna det icke, ty vi äro tjänare åt Ordet, som icke är Bibeln eller kyrkoläran i deras bokstav, men den Guds frälsningsvilja i Kristus, som slår oss till mötes som en eldslåga, när vi öppna Bibeln, och som genomströmmar kyrkans lära som dess oförgångliga livsström.

Att predika är icke att plocka fram »läror» om Gud och Kristus och livet och döden m. m. så som man plockar fram gamla handskrifter ur bibliotekets kartonger och redogör för deras innehåll. Nej, att predika är att förnimma det sprängande tvånget i Guds viljestrålände ord att nå människorna och så låta bruka sig som en tjänare, ett redskap åt detta ord och göra allt för att det må strömma emot människorna, få tag i dem, skaka dem, krossa dem, lyfta dem, trösta dem.

Och ibland får man se hur det verkar. Vilken rikedom att vara Ordets tjänare, när detta ord griper en samlad ungdomsskara och omstrålar dem med Guds kallelse, öppnar en himmel över deras huvuden och fyller deras unga viljor med ädel lust att leva och kämpa för Guds rike! Eller när detta ord i den enskilda själavården får tända ljus i ett sinne, förut höljt i tvivlets eller sorgens mörker, får giva en sökande själ, som sargat sig själv i en förtärande självanalys, en levande visshet om att hon är älskad av Gud, icke för vad hon själv är, utan därför att han är kärlek!

* * *

När vi till rikedom i prästens kall slutligen också räkna att han är *Kyrkans tjänare*, så sker detta därför att det för oss blott är en annan sida, visserligen med sin särskilda aspekt, av samma sak. Ty för oss är kyrkan Kristi kyrka, det levande samfund, som skapats av evangelium och lever för evangelium.

Vid denna bekännelse hör jag protester och frågor från många olika slags håll. Litterärt folk, för vilka den svenska kyrkan ingenting annat är än ett förfallet palats från vår storhetstid, för spökligt otidsenligt för att bo i, om också för kulturhistoriskt värdefullt för att det inte skulle vara en

råhet, som man inte vill vara med om, att sätta spettet i de minnesrika murarna med deras storvulet naiva symboler och deras förnäma patina — estetiskt förnimmande människor, som inte efter årtal upphört att frysa av ett tillfälligt besök i en av vår »protestantiska» kyrkas gudstjänster, men som känt sig så gripna av mummelkörerna inför den brokadklädda madonnabilden i någon romersk kyrka, att de avsluta alla samtal om religion och kyrka med det minnet — den talrika skara, som älskar att på ett prononcerat sätt kalla sig själva nutidsmänniskor, och för vilka kyrkan är en enda stor anakronism, en förvaringsplats för vittrande dogmer, ungefär lik ett gråstensmurat gammalt magasin, fullt av förbrukade möbler, som snart skola säljas på auktion — missionsförbundare och sektfolk, som i »statskyrkan» se en obiblisk tillställning, som blandar ihop kristendom och världslighet, Guds barn och världens barn — renläriga socialdemokrater, som äro övertygade om att folkets frihet och lycka kräva att den reaktionens borg, som kyrkan är, voteras bort, att det bidrar till att få ljus över landet, om de gamla kyrkohusen göras om till föreläsningssalar, och att pengarna, som kyrkan kostar, bli nyttigare använda till att bekosta föredrag i allmänbildande ämnen — vänster-socialister, som känna sin revolutionära ställning förpliktade sig att icke glömma bort att då och då över den svenska kyrkan i hennes beskedlighet och stillsamma gärning slunga ut det »écrasez l'infâme», som Voltaire en gång ropade mot sin tids makt- och våldsbrukande romerska kyrka — alla dessa fråga med skilda tungors ljud: hur kan man våga att om kyrkan i vårt land föra en så hög bekännelse, hur kan en människa ha panna att kalla det en rikedom att vara denna kyrkas tjänare? På vilken ståndpunkt man än står, kristen eller icke-kristen, måste man ju, menar man, se att ställningen som kyrkans tjänare icke kan vara annat än en

boja, en börda, en samvetsförkränkelse, så att det är svårt att förstå hur en man, som sätter minsta pris på andlig frihet, som vill uträtta något med sitt liv och som älskar personlig ärlighet, kan stå kvar i den ställningen.

Till en början vilja vi till alla, som kasta dessa frågor emot oss, rikta en motfråga: Då man finner oss, trots att dessa undrande invändningar och föraktfulla beskyllningar naturligtvis göra oss ont, dock »hålla ut» i vår ställning, borde man icke känna det som en enkel mänsklig plikt att fråga sig, vad det väl är som kan förklara detta, om det icke kan finnas andra förklaringsgrunder än andlig förkommenhet och förslöade samveten. Vi ha rätt att ställa åtskilliga av dem, som nu tala och skriva sina meningar om vår kyrkas präster, inför den plikten. Vi göra det icke i någon ynkelig självmedömkan, icke under någon ödmjuk bön om »mildare behandling», vi göra det i den ärekärlek, som har sitt berättigande i varje manligt hjärta, även det som bor under prästrocken.

Vill man förstå vår ställning, så har man att utgå från att kyrkan, just vår kyrka, där hon arbetar i den tunga och grova verkligheten, för oss är en *religiös* gestaltning. I vår syn höra de tre oskiljaktigt tillsammans: Kristus, Ordet, Kyrkan.

I många av våra katedraler finnas målade fönster med scener ur den heliga historien. Betraktar man ett sådant fönster på så sätt, att man har skymning på andra sidan, så blir det hela blott ett virrvarr av ljusare och dunklare glasbitar. Men står man så, att man har det starkare ljuset på andra sidan målningen, inne i kyrkan när soldagern faller in eller utanför henne, när hon strålar av ljus, så sammanfoga sig alla dessa olikfärgade stycken till en tavla, full av mening och skönhet.

Det är med hela vår kyrka som med ett sådant korfönster.

Utan att man ser ett ljus skimra så att säga på andra sidan om henne, blir hon blott ett virrvarr av institutioner, ordningar och former. Men betraktad med ett bakomliggande ljus genomlysande sig, blir hon en enhetlig, meningsfylld skapelse. Och det bakomliggande ljus, som det här är fråga om, är tron på Gud, som historiens levande Gud, som är oavlåtligt verksam att stråla ut sin frälsningsvilja genom Ordet.

Hur har kyrkan i ett land kommit till stånd? Den, som vill, kan se det på det åskådligaste sätt i vår egen samtid ute på missionsfälten. Där kommer missionären, uppfylld av visshet om att Gud, som länkar folkens öden, nu har öppnat detta folks land för evangelium. Han behärskas av känslan av hur Guds ord ivrigt sträcker sig även efter dessa människor. Hans verk är blott att liksom släppa det loss, öppna Bibeln, så att dess eld får slå ut också här, släppa fram evangeliet genom sitt vittnesbörd, sitt väsen och sina gärningar. Ack, det är nogsam bekant, att hans uthållighet sättes på de svåraste prov. Men vi se här saken i principiell förkortning, ge den en blott typisk framställning. Vad blir till sist resultatet? Efter tio år, tjugu år, femtio år, kanske först i den tredje missionärsgenerationen blir det dock alltid detsamma: Ordet får ingång i människornas liv, griper dem, omskapar dem — och drager dem samman omkring en osynlig medelpunkt. En församling uppstår. En kyrka reses. Varför? För att samla människorna omkring detta underbara Ord om Guds kärlek i Kristus, om ett nytt liv i tro, kärlek och hopp. En ny församling uppstår på en annan plats, ett nytt gudstjänsthus bygges. Så skrider verket fram, och de olika församlingarna känna sig höra samman som grenar på ett och samma träd; en *kyrka* är där, fylld av en okuvlig expansionsdrift.

Men detta är också historien om den svenska kyrkans

uppkomst. Också hit kommo en gång missionärer från söder och väster. Vad hade de med sig? Några pergament, på vilka den odödliga berättelsen om Guds gärningar i Kristus stod präntad, några heliga kärll, att brukas vid de handlingar, genom vilka Ordet i synlig gestalt skulle te sig bland människorna. Det var allt. Och det var nog för att den underfulla historien skulle begynna, historien om Ordets makt över människorna, dess förmåga att samla dem omkring sig till en andlig gemenskap, att tvinga dem till aktivitet i sin tjänst. Behöver vetskaper om att det var människor i deras begränsning, själviskhet och ofullkomlighet, som så blevo brukade som redskap i detta verk, kan väl insikten om att kyrkans historia är genomvävd av mänskliga misstag, förvillelser och synd, hindra oss att bakom detta kyrkans framväxande se den levande Gud, som haft också vårt folks öden i sina händer, den Gud, som genom århundraden och årtusenden bygger sitt rike och som verkar intill nu?

Se, skimrar ljuset bakom korfönstret, blir dess tavla levande och meningsfull! Se, lyser Gudstrons ljus bakom kyrkan, då sammanfogar sig allt det mångahanda i hennes liv till en rik enhet! Hon blir, som det har sagts, transparent, genomlyst av Guds frälsande kärleksvilja, ja, själv en uppenbarelseform och ett vittnesbörd om denna.

Då blir denna kyrka, som för den yttre betraktelsen är idel institution, med många brister, många fel hos sina tjänare och med många dåliga lemmar, ett det mäktigaste vittnesbörd om evangeliets makt över människorna, om hur det inifrån tvungit dem att från tid till tid bygga ut ordningar, avsedda som bryggor mellan detta evangelium och folket i dess liv och vandel.

Denna av många troende kristna så föraktade kyrka, som sluter inom sig rättfärdiga och orättfärdiga, gudsmän-

niskor och i synden vilsegångna, blir då i hela sin vittfamnande anläggning och med sitt hems för alla öppna dörr en återspeglning av hans nåd, som med samma kärlek sökte publikaner och syndare som de rätta israeliter, i vilka intet svek var, som i dem alla såg människor, dem Gud älskade och trodde på att de till sist skulle finna vägen hem till honom.

Denna kyrka, som från talarstolar och i flygskrifter ropas ut som ett hinder för frihetens, jämlikhetens och broderskapets idéer, blir då med sina för hög och låg, fattig och rik öppnade portar, med sina vida tempelrum — de enda platser i de otaliga föreningslokalernas tid, där alla kunna känna sig ha samma rätt att vistas i på samma gång ensamhetens fred och människogemenskapens värme — hon blir den enda bärarinnan i en splittrad tid av den stora tanke, som ljuder i psalmen under hennes valv: »Allt mänskosläktet av ett blod den store Guden danat.»

Denna kyrka, för vilken de i själviskheten nedsänkta intet sinne ha, hon blir då med sina över allt landet strödda korskrönta tempel en gripande predikan i sten och trä, i form och färg, i ord och ton av det höga budskapet om att det finns en andlig verklighet och att människolivet icke är ämnat till självisk söndersprängning i ett allas krig mot alla, utan till ett krafternas samspel för stora mål, för byggandet av ett rättfärdighetens och kärlekens rike.

Kyrkan är — för att sprida vidare ett uttryck, som präglats inom den samtida svenska teologi, som haft en så primär betydelse för den nuvarande arbetsglädjen inom vår kyrka — kyrkan är en samfundsskapelse av evangelium och för evangelium.

Det som genast drar blicken till sig i varje kyrka som dess helgade centrum är altaret. Men på altaret ligger evan-

gelieboken med ordet om Kristus, och när full mäsas fräs, sättes där fram bröd och vin och sången ljuder: »Välsignad vare han, som kommer i Herrens namn . . .» Den som tänker igenom detta vet egentligen allt om kyrkan. Här blottas hennes grund och kraftkälla: evangeliet om Kristus. Här framställs hennes uppgift och mål: evangeliet om Kristus.

Grunden ser icke stark ut för den som räknar blott med jordiska maktfaktorer. Men intet i denna världen bygger på en fastare grund. Hur fåvitska äro icke deras förhoppningar, som tro att kyrkan kan »avskaffas», hur onödiga äro icke deras bekymmer, som oro sig för att kyrkan skall »falla», därför att den moderna kulturstaten hotar att bliva, vad icke ens den hedniska staten var, religionslös, och umgås med planer på att beröva kyrkan sitt stöd!

Vår svenska kyrka är ingen statskyrka i ordets egentliga mening. Och den förbindelse, som råder mellan henne och staten, är icke på något sätt av väsentlig betydelse för henne. Vissa sidor av denna tillfälliga förbindelse äro kyrkan till gagn, andra äro henne till hinder. Den, som har största gagnet av den, är staten. Ty religionen är nödvändig för livets sammanhållande och om staten verkligen kunde praktiskt göra sig fri från varje förbindelse med religionen och denna kunde tänkas helt undanträngd, så skulle det kanske icke dröja så länge, förrän statens ledare finge anledning att betänka det gamla ordet: »Att bygga en stat utan religion är lika omöjligt som att bygga en stad i luften.» Det är icke något själviskt intresse hos kyrkan, när hon drar sig för att taga första steget till en upplösning av den nuvarande förbindelsen med staten. Tvärtom, skulle man gå till bedömning av vad som nu borde göras kyrkopolitiskt och därvid lägga s. a. s. kyrkosjälviska synpunkter till grund, så skulle man närmast komma till att kyrkan själv

borde göra sig så fri som möjligt från staten. Ju förr man på ledande politiskt håll gör sig av med illusionen, att kyrkan är tiggerskan vid statens dörr, som anhåller om nåd att få leva och som i lamslagen passivitet bidar det öde, som man tillämnar henne, dess bättre. Om hon också genom rena våldsåtgärder skulle berövas sin egendom, ja, sina tempel, så kan väl detta medföra en tillfällig kris i hennes verksamhet med nästan totala sönderbristningar på många punkter, men det betyder icke hennes »avskaffande», ty hon skall leva så länge det evangelium, som skapat henne och håller henne vid makt, fortlever. Och de som nu på sin väg mot denna ordning något ironiskt trösta oss med att en så helt till sina egna andliga resurser hänvisad kyrka ju komme att bli friare och kampdugligare, skulle kanske efter en tid märka att de blivit sannspåddare än de själva trott — eller måhända önskat. Dessa ord äro icke att betrakta som övermod utan som ett uttryck för det segermedvetande, som är oskiljaktigt från kyrkans väsen, så framt hon icke vill förneka sig själv.

Men kyrkan önskar ingen strid om makt. Hon önskar blott att få fullgöra den gärning för vilken hon är till: att förkunna evangelium. Vi tala om evangelium. Andra tala om hävdandet av den andliga verkligheten. I grund och botten torde de båda uttrycken avse samma »verklighet». Det *är* nödvändigt i nuvarande läge att denna verklighet blir hävdad, känd, erkänd, icke teoretiskt blott, men så att den får gripa människorna, bli en verklighet, som de på blodigaste allvar räkna med i sitt praktiska liv, i sina känslor, sin livsgestaltning och sina enskilda viljeyttringar, kuvade av dess suveräna anspråk. Däri fattas ännu mycket även hos oss alla, som skriva och läsa i diskussionerna om det andliga nutidsläget. Får man icke till sist det beklämmande intrycket, att vad som kommer fram är människor-

nas tankar, nog så ärligt tänkta, men dock blott *deras tankar om* den andliga verkligheten: så tycker jag, så tänker jag, så känner jag, — men icke den andliga verkligheten själv, betygande sin närvaro genom människoliv, som äro överväldigade av den. Det hela mynnar ut i en hopplös intellektualism och subjektivism, där var och en resonerar, resonerar och framställer sina tankar om »hur det är», utan att detta *är* verkligen *blir* något för honom, som faktiskt behärskar honom.

Det stora med kyrkan är att hon ej är ett diskussionsinstitut utan att hon *predikar* den andliga verkligheten i dess suveräna objektivitet och låter dess realitet framstråla genom en församling som är gripen av den. Denna församling är icke blott den som nu är (ehuru icke det allra yppersta föredrag med tankar *om* den andliga verkligheten kan ge en så omedelbar förnimmelse *av* densamma som en stor gudstjänstfirande församling) utan också den församling, som har varit och som *ännu lever kvar* i böner, psalmer, bekännelser, som strömma fram under gudstjänstens gång. Det är denna synpunkt vi anlägga på gudstjänsten: ett vittnesbörd om den andliga verkligheten och människors gripethet av den, ett vittnesbörd, vari gångna och nuvarande släkten ta del, när vi sätta den, sådan den blivit till och är, för de skiftande reformförslag, som uppgjorts efter metoden: så tänker jag, så känner jag. De många »jagen» må finna sig tvungna att bekämpa denna ståndpunkt, men de ha ingen orsak att kalla den »oärligare» än deras egen, utan äro skyldiga att visa den samma respekt, som de med all rätt kräva för sin mening.

Vi önskade dem i alla fall att de kunde känna den glädje som denna synpunkt eller rättare denna syn skänker: synen av kyrkans stora gemenskap genom tiderna.

Det är en rikedom att få stå som tjänare i den kyrka,

vilkens väsen ligger uttryckt i hennes namn, och det namnet är varken »statskyrkan» eller den »protestantiska» kyrkan eller den »lutherska» kyrkan utan helt enkelt Svenska Kyrkan. I det namnet ligger att hon icke är en liten kvist, men en organiskt framvuxen gren på det stora trädet, den allmänneliga, d. ä. den katolska kyrkan, som från apostlarnas dagar vuxit ut inom mänskligheten. Vi prisa Guds nåd och ledning att vi, då vi kalla henne katolsk, genom Guds stora sändebud Luther blivit befriade från att behöva nämna henne romersk-katolsk, utan få säga evangelisk-katolsk, att alltså hennes översta auktoritet icke är Roms mening utan Kristi evangelium. Men vi våga också låta oss uppbyggas av tanken på hennes katolicitet, och i denna upprivandets och nivellerings tid, då vårt släkte blir alltmera historielöst och glömmer att sambandet med det gångna är lika viktigt för livet, som det är nödvändigt att det brusar ett ständigt framåt, ligger det ett värde i att vara tjänare åt ett samfund med en sådan historia. När en präst i vår kyrka träder fram att göra tjänst vid altaret, då bemäktigas han ofta av en egendomlig känsla. Han tänker på hur medan tiderna skiftat och släkte följt på släkte, så har detta altare funnits kvar, en plats för tillbedjan och evangeliets utstrålning. Han tänker på dem som före honom stått där, de närmastes namn känner han, men sedan blir det en namnlös skara, om vilka han intet mera vet än att de haft samma tjänst vid samma altare, som han nu har. Och han blir själv en namnlös tjänare i raden av namnlösa tjänare; verket, kallelsen blir stor, han själv blir intet, han blir blott »en kyrkans tjänare» och när jaget träder fram för tanken, så är det, det känner han i den stunden, detta som passar honom: jag fattig syndig människa... och hans lov till Gud får ett särskilt ämne i detta att han, en fattig, syndig människa, fått bliva en kyrkans tjänare. —

Så ligger då här framlagd ännu en »bekännelse», ännu ett »vittnesmål» till undersökningen om det andliga nutidsläget och kyrkan.

Och nu till sist blott en sak. Man kan säga: det som här mött har mera varit en idealbeskrivning än en verklig-hetsskildring. Om man därmed menar att här saknats en skildring av kyrkans fel och brister och av prästernas synder och försummelse, så beder jag än en gång att ingen må tolka frånvaron härav i denna artikel som bristande lust att vidgå och bekänna sådana. Men syftet var just att söka angiva hur en präst ser på kyrkan och prästkallet, när han ser till deras väsen för att därav hämta bestämda ideal för sitt liv och sin verksamhet. Och det är sådana ideal vi måste äga, eljest flyter allt sönder i ett kastande hitåt och ditåt. Det går icke att taga alla utifrån framställda önskemål som riktlinjer. För övrigt är skaran av dem, som framställa dessa önskemål, bra lika barn, som leka på torget och än begära dans och än sorgesång, men icke äro nöjda med någondera. Om prästen enkelt predikar evangelium, begär man utredningar om de tankeproblem, som sysselsätta nutidsmänniskorna. Om han ger teoretiskt hållna predikningar, så förklarar man, att man väl dock icke går i kyrkan för att höra resonemang, utan ett enkelt Guds ord. Om han predikar centralt religiöst, så saknar man under kyrkans valv kontakten med de sociala spörsmål, som därute i det brusande livet sluka intresset. Om han predikar socialt, så talar man om att man i kyrkan dock har rätt att söka vila undan dagsfrågorna. Man stöter sig på att vår evangeliska kyrkas predikan och gudstjänst äro så dogmfyllda — och talar varmt om den gudstjänst, som är byggd på transsubstantiationens och mässoffret dogmer. Exemplet kunde mångfaldigas. Nutidslägesdiskussionen är ju för övrigt i sig själv ett rätt gott exempel

på hur disparata önskemålen äro, ibland t. o. m. i samma inlägg!

Under sådana förhållanden torde den enda vägen vara att gå in i en undersökning om vad som är kyrkans väsen och mål och därmed prästens egentliga uppgift. När man funnit detta, kan däromkring som kring en kristallisationspunkt allt annat ordnas, som låter sig på ett inre sätt förena därmed. *Men enhetsbandet i allt måste vara kyrkans uppgift att förvalta evangeliet om Guds kärlek i Kristus, ty det är för detta hon är till i världen. Och hennes tjänare är därför först och sist evangelii budbärare.*

Till dem som studera teologi.

Av *Nathan Söderblom*.

Innan jag lämnar denna plats¹, vill jag till sist hälsa dem, med vilka jag närmast får att skaffa i Uppsala, dem vilkas tjänare jag är kallad att bli, jag hälsar de teologie studerandena vid Uppsala universitet.

I fån, mina herrar, i denna tid höra så många beklaganden. Jag måste lyckönska eder.

Man beklagar eder därför att I tjäna en förment utlevad sak, kristendomen, eller åtminstone — vad som i ty fall är noga att skilja därifrån — för att I tjäna en utlevad kyrka. Man beklagar eder för att I skolen behöva sätta den kyrkliga bekännelsens klave på eder hals. Andra beklaga eder, därför att I leven i en tid, då hävdvunna meningar, särskilt om vissa bibelböckers uppkomst och ett och annat drag av den heliga historien om Guds umgänge med människorna, rubbats och ändrats, och teologiens studium enligt dessa beklagares mening är förbundet med ny stor själavåda. Andra edra vänner beklaga eder i följd av de bedrövlige men dock med Guds hjälp förbätterliga yttre förhållanden, som hårt och obarmhärtigt trycka en del av prästerskapet i vår kyrka.

Nu tager jag till orda för att av hjärtat lyckönska eder till edert närvarande studium, till att bedriva teologiens studium på denna tid och till edert kommande kall.

¹ Talarstolen i Uppsala universitets aula den 24 september 1901.

Nog finnes det såväl i studiet som i arbetet svåra kriser och trånga portar att genomgå, avgrunder att passera, där ingen rutin, ej heller människors hjälp, utan endast trons vingar kunna föra oss över, och jag tror med Luther, att den, som själv erfarit samvetets nöd och ångest under bojorna, äger en prästerlig hemul däri för värdet av sin dyrköpta frälsning och frihet. Men skulle mina ord innehålla ett beklagande i stället för en lyckönskan, skulle jag ljuga mot de dyrbaraste erfarenheter jag gjort under de teologiska studierna och under församlingstjänstens utövning samt mot det jag från min barndom sett vara möjligt att förverkliga.

Jag lyckönskar eder till edert studium här vid akademien och allt framgent; fortsätten studierna utan fruktan för att vara någon misshaglig därmed. Jag lyckönskar eder till dem I skolen umgås med, en Amos, en Hosea, en Jesaja, en Jeremia, en Paulus, en Augustinus, en Franciskus, en Luther, en Pascal, en Kierkegaard. Och högt över dem alla Mästaren, Jesus Herren, som växer för vår blick, ju närmare vi komma honom, och som I, själva frigjorda genom att bindas av hans ok, skolen visa för edra bröder. Människohjärtat skall i religionens historia förråda eder sin innersta hemlighet: längtan efter Gud; även i dunkla tider, i okunnighetens och syndens mörker skall denna längtan lysa emot eder såsom en helig eld, i vars ljus I skolen ana eller förstå mycket som var eder motsäggande eller tillyckt. I vildarnas vidskepliga riter och förvirrade andetro, för vilka okunnigheten endast har förakt, skolen I ana känslan av det oändliga. I den kristna kyrkans för samtidens begreppsvärld mest främmande läroformuleringar, för vilka okunnigheten endast har förkastelse, skolen I igenkänna tröstliga frälsningssanningar.

Redan i den överallt skönjbara längtan efter det gudomliga skolen I igenkänna avglansen av ett himmelskt ljus.

Är det mattare här, mer skinande där, beror det ej på ljuskällans otillräcklighet, utan på den uppfångandes läge och mottaglighet. Men I skolen finna mer än denna avglans. I skolen ock finna ögon, som själva sett den himmelska glansen, och höra tungor, som veta att förtälja om dess härlighet.

I skolen se religionens allmänhet, skönja lagarna för dess fortgång i ett folk, för dess verkan på ett människohjärta. Men då I bländats av dess underbara makt och framsteg, då I beundrat de luftigaste, djärvaste tankebyggnader, som en av kristendomen genomträngd tankekraft skapat, så skolen I dock räkna detta ringa gentemot den stora outgrundliga hemligheten, som ingen statistik kan mäta, ingen psykologi analysera, ingen spekulation inordna i sitt begripna sammanhang — nämligen de utvaldes, profeternas och vittnenas, gudsumgänte, framför allt Jesu förborgade liv med sin himmelske fader.

Jag lyckönskar eder till att idka teologiska studier på denna tid. Ingen högre ståndpunkt och insikt vinnes utan ökad risk. Och det vore tanklöshet att förneka allvaret av den svåra kris vari den teologiska forskningens divergenser med allmänt hävdvunna läromeningar föra oss, en kris, vars vådlighet dock torde bero mer på den dogmatiska oklarhet och även på de maktintressen, den fåvitska välmening och de förlöpningar och mänskliga lidelser, som på båda hållen förvärpa krisen och grumla dess verkliga innebörd, än på denna själv. Men det vore beklaglig kortsynthet att misskänna de utomordentliga frukter, kyrkan redan vunnit genom den så förkättrade teologiska vetenskapen, och att blunda för Herrens underbara ledning. När ett och annat, som varit kärt för sinnet, tages bort av granskningen, säger jag mig själv: se, käre, vad vi redan vunnit; vänta, var trogen, även häri skall du se ljus. Och när jag känt mig

tvehågsen eller orolig inför analys, som syntes upplösa till intet fakta, väsentliga för min kristna gudstro, har jag städse funnit, att felet var ej hos vetenskapen själv, utan ett fel mot vetenskapens verkliga anda, brist på sinne för verklighet och liv, för historiens verklighet, för människornas egentliga liv. Därför kan jag tryggt, av egen erfarenhet, säga till eder, M. H.: icke mindre vetenskap, utan mer vetenskap, djupare verklighetssinne, allvarligare granskning, ty då kommer ny klarhet och med ny ödmjukhet ny styrka. I den nöd och vända, i vilken tilläventyrs ungdomlig sanningskärlek bragt eder inför de verkliga eller falskligen uppgjorda motsatserna mellan hävdvunnen tro och den teologiska forskningen, vill jag icke varnande visa eder Petrus på vattnet, färdig att sjunka, utan uppmuntrande vill jag peka på Paulus, jagande framåt mot målet, räknande allt, även fäderneärvda ärevördiga meningar, såsom en förlust, emot den överväldigande storheten av kunskapen om Herren Kristus Jesus. Jag måste lyckönska eder till den stora förmanen att i denna tid få syssla med de ämnen, som djupast beröra människornas liv.

Jag lyckönskar eder i synnerhet till edert kommande kall såsom religionens tjänare hos vårt folk. I fån bliva vittnen till evangeliets kraft att döma, krossa, förödmjuka, att upprätta, hjälpa där hjälp var ute, trösta där tröst tröt, att giva mod att leva, mod att dö. I skolen vara sannings orädda tolkar utan mannamån och vårt folks andliga hjälpare, ej påträngande, ej inställsamma, men allom tillgängliga, fria från all byråkratisk stelhet — ty är du för stor för att befatta dig med den minste, är du för liten för att vara präst — älskande ej bekvämlighet utan människor, ej mänskligheten utan människorna, våra bröder, som sträva runt omkring oss och som gömma bakom skiljemurar, bakom ömtålighet eller otillgänglighetens harnesk, hjärtan, som

endast kunna leva på kärlek. Då I erfarit detta, skolen I få ett uppriktigt intresse för alla mänskliga sysslor och verksamheter, sorger och glädjeämnen.

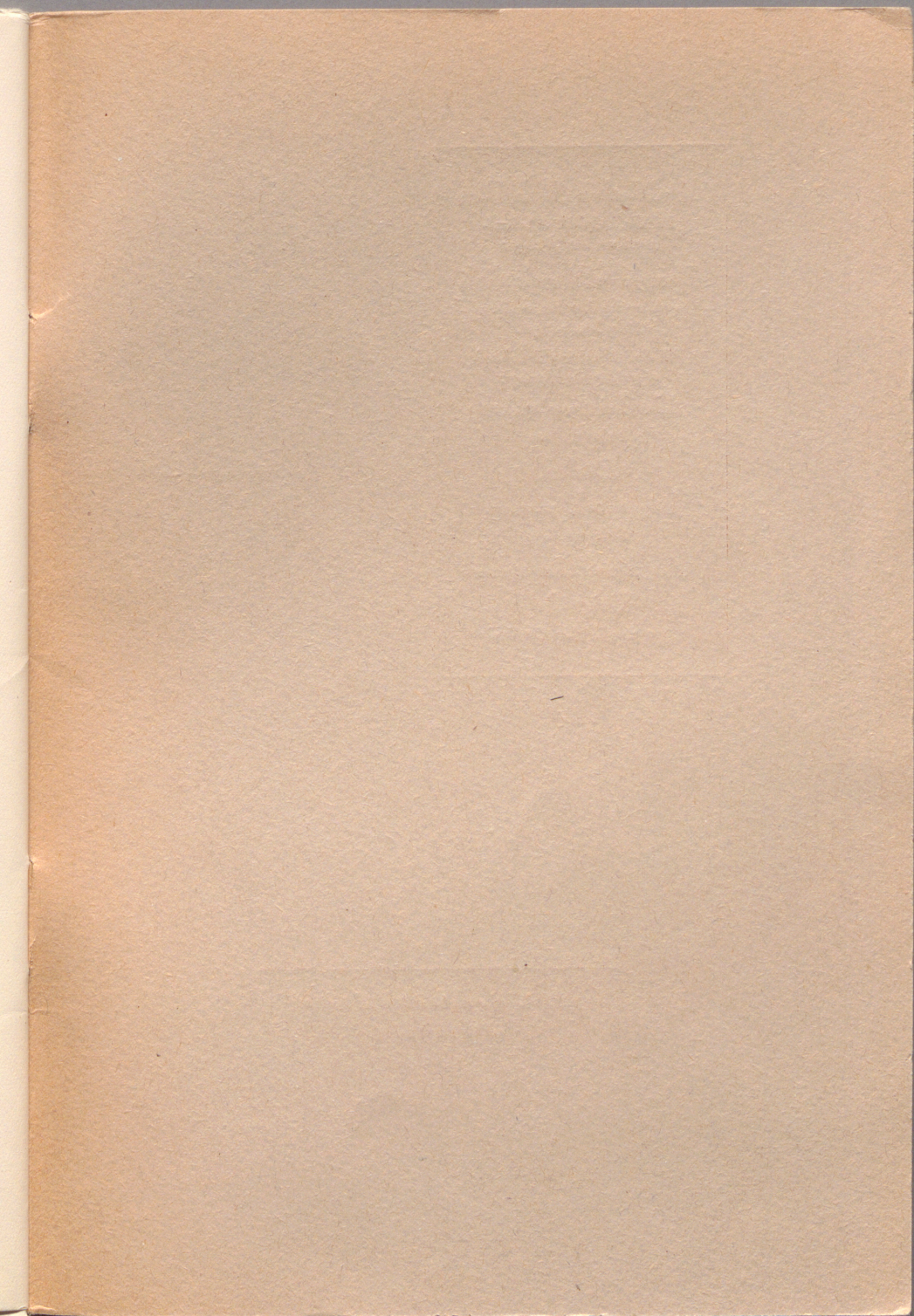
Icke makt eller parti skolen I söka, utan själarnas frälsning. Ack, stängen icke in eder i någon krets av personer eller tankar, utan viljen förstå människorna och söken att lära, att stava alltjämt några nya bokstäver i livets läxa! Inför utomståendes ovillighet skolen I spörja eder själva, om I funnit den rätta nyckeln till deras hjärtan och om I rätt använden Guds ords nyckel. Minnens mitt ord, eder sanna lycka och församlingens lycka skall bero på, om I gören allvar av Pauli regel: icke såsom herrar över församlingens tro, utan såsom medhjälpare till församlingens glädje. Icke herrar utan tjänare — icke tjänare åt parti eller åt egna eller kyrkliga maktintressen, utan tjänare åt församlingen till att verka glädje, ösa glädje, genom edert liv i kärlek och eder förkunnelse av det rena evangelium, ur den rika eviga glädjekällan till vederkvickelse åt förtvinande själar.

I skolen bliva allas tjänare men ingens träl, icke träl hos någon synd, icke träl hos någon enskild, icke träl hos någon klass. I ären naturliga fridsmäklare i klassernas kamp, naturliga hjälpare åt de svaga eller bedragna. Låtom oss lägga lugnt i edra händer vårt lands sociala fråga — ej såsom ett uppdrag på politikens fält, utan såsom en förmånsrätt för eder, som i all eder kallelsegärning han att göra med vårt folk i helg och söcken, i stad och på land, icke såsom med klassmedlemmar eller såsom med tillverkare och avnämare eller såsom med rättsstatens medborgare, eller i någon annan egenskap, utan såsom med enskilda människor.

Såsom Jesu tjänare haven I en bundsförvant hos varje människa. Motstånd skolen I röna, hårt motstånd, om I eljest driven sanningen, först och sist samma slags motstånd, som I haven att alltjämt bekämpa hos eder själva

genom daglig bättring och förnyelse i vaksamhet och bön: hjärtats uppfinningsrika högmod och motspänstighet. Men I ägen en hemlig förtrogen i vart människohjärta, försåvitt I eljest tjäna Kristi sak. Genom sanningens uppenbarande skolen I förorda eder hos varje mänskligt samvete inför Gud.

Herren tände den heliga elden i edra hjärtan och uppehålle den!

Av Nathan Söderblom

*På Sv. Kristll. Student-
rörelses Bokförlag:*

Humor och melankoli

och andra Lutherstudier.
Pris kr. 14:50.

*På Sv. Kyrkans Diakoni-
styrelses bokförlag:*

De kristnas enhet

Pris 75 öre.

Döden,

kriget och mamon

Pris 25 öre

Av Axel Lutteman

Evigt liv

3:e uppl. Pris 80 öre

Pris 50 öre

*P. A. Norstedt & Söner
Stockholm*

1924